

Sygn. akt I UK 13/13

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 13 czerwca 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Maciej Pacuda

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o emeryturę pomostową,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 czerwca 2013 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 4 września 2012 r.,

oddala skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 25 listopada 2011 roku Sąd Okręgowy w K. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 marca 2011 r. i przyznał M. K. emeryturę pomostową od 3 stycznia 2011 r. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia.

Wnioskodawca (ur. 24 lipca 1955 r.) w okresach od 1 sierpnia 1977 r. do 11 września 1983 r. oraz od 18 marca 1993 r. do 31 maja 2000 r. pracował w Hucie O. (od 20 listopada 1996 r. - Przedsiębiorstwo Remontowo-Usługowe „H.-S.” sp. z o.o.). W świadectwie pracy z dnia 31 maja 2000 r. pracodawca wskazał, że wnioskodawca pracował w pełnym wymiarze czasu pracy jako ślusarz warsztatowy, ślusarz remontowy oraz ślusarz remontowy urządzeń energetycznych, w tym wykonywał pracę w szczególnych warunkach: ślusarza remontowego w okresie od 1 sierpnia 1977 r. do 11 września 1983 r. (dział III, poz. 15 wykazu B), ślusarza remontowego w okresie od 12 września 1983 r. do 17 marca 1993 r. (dział XIV, poz. 25 wykazu A) oraz ślusarza remontowego urządzeń energetycznych w okresie od 18 marca 1993 r. do 31 maja 2000 r. (dział III, poz. 15 wykazu B stanowiącego załącznik do zarządzenia Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r.). W dniu 3 stycznia 2011 r. wnioskodawca złożył wniosek o emeryturę pomostową, wykazując okresy składkowe i nieskładkowe w łącznym rozmiarze powyżej 25 lat, w tym 15 lat wykonywania pracy w warunkach szczególnych. Organ rentowy uznał wnioskodawcy okres pracy w warunkach szczególnych od 1 czerwca 2000 r. do 30 kwietnia 2001 r., od 1 listopada 2002 r. do 30 października 2003 r. oraz od 31 października 2003 r. do 16 grudnia 2010 r. w łącznym rozmiarze 8 lat, 10 miesięcy i 14 dni.

W tak ustalonym stanie faktycznym i powołując się na art. 4 oraz art. 7 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.) Sąd Okręgowy uznał, że wnioskodawca wykazał wykonywanie w hutnictwie w okresach od 1 sierpnia 1977 r. do 11 września 1983 r. oraz od 18 marca 1993 r. do 31 maja 2000 r. prac w szczególnych warunkach określonych w pkt 4-12 załącznika nr 1 do tej ustawy. Z zapisów w świadectwie pracy wynika bowiem, że w tych okresach wnioskodawca pracował na stanowiskach tokarza, kontrolera produkcji, ślusarza warsztatowego oraz ślusarza remontowego urządzeń energetycznych, co zostało przez pracodawcę zakwalifikowane jako praca wymieniona w wykazie B, dziale III, poz. 15 zarządzenia Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r. Stanowiska pracy objęte wskazanym przez pracodawcę wykazem, w którym wymieniono pracowników bieżącej konserwacji i remontów pieców i urządzeń produkcyjnych stale i

bezpośrednio zatrudnionych przy stanowiskach określonych w poz. 1-14, swoim nazewnictwem odpowiadają terminologii załącznika Nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, w którym w pkt 6 wymieniono prace bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców stalowniczych lub odlewniczych. W spornych okresach wnioskodawca wykonywał prace związane z remontem suwnic i ich konserwacją. W rezultacie legitymuje się wymaganym 15-letnim okresem wykonywania pracy w szczególnych warunkach.

Wyrokiem z dnia 4 września 2012 r. Sąd Apelacyjny, w uwzględnieniu apelacji organu rentowego, zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

W ocenie Sądu drugiej instancji, praca świadczona przez wnioskodawcę w ramach zatrudnienia w Hucie O., a następnie w Przedsiębiorstwie Remontowo-Uslugowym „H.-S.” Sp. z o.o. w okresie od 1 sierpnia 1977 r. do 31 maja 2000 r. nie może zostać uznana za pracę wykonywaną w szczególnych warunkach określonej w załączniku nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, prowadzącą do nabycia prawa do świadczenia emerytalnego na mocy art. 7 tej ustawy. Charakter wykonywanego przez wnioskodawcę zatrudnienia w charakterze ślusarza remontowego oraz ślusarza remontowego urządzeń energetycznych polegającego na bieżącej konserwacji i remontach pieców i urządzeń produkcyjnych nie odpowiada bowiem pracy bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców oraz pieców stalowniczych lub odlewniczych, przewidzianej w pkt 6 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Do tego rodzaju prac można byłoby zakwalifikować przykładowo prace podejmowane na stanowisku wytapiacza surówki na wielkich piecach (poz. 3 wykazu B stanowiącego załącznik Nr 2 do zarządzenia Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r.), czy też prace polegające na bezpośredniej obsłudze pieców stalowniczych na stanowisku operator wsadzarki, rozlewacz stali, wytapiacz stali, itp. (poz. 4 wskazanego wykazu). Zawarta w aktach osobowych wnioskodawcy dokumentacja, w szczególności odnosząca się do przebiegu jego zatrudnienia w warunkach szczególnych, nie pozwala na przyjęcie, że w spornym okresie świadczył on pracę przy bezpośredniej obsłudze pieców hutniczych, gdyż był zatrudniony na stanowisku ślusarza remontowego oraz ślusarza remontowego urządzeń energetycznych. Charakter związanych z tym zatrudnieniem obowiązków

pracowniczych nie przewidywał konieczności ich wykonywania w warunkach zakładających stałe oddziaływanie czynników termicznych mających niekorzystny wpływ na organizm człowieka. Przy pracach polegających na obsłudze wielkich pieców, pieców stalowniczych lub odlewniczych występuje stałe oddziaływanie czynników szkodliwych dla zdrowia, stąd tego rodzaju zatrudnienie uprawnia do przyznania prawa do emerytury pomostowej nabywanej w obniżonym - w stosunku do powszechnie obowiązującego - wieku emerytalnym. Wykonywana przez wnioskodawcę w spornym okresie praca ślusarza remontowego nie może być utożsamiana z zatrudnieniem bezpośrednio przy obsłudze pieców hutniczych. Zdaniem Sądu drugiej instancji, materiał dowodowy sprawy nie daje podstaw do sformułowania wniosku, że wykonywane przez wnioskodawcę zatrudnienie w okresie od 1 sierpnia 1977 r. do 31 maja 2000 r. stanowiło pracę określoną w pkt 6 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Przepisy regulujące system zabezpieczenia społecznego ze względu na swoją istotę i konstrukcję podlegają wykładni ścisłej, a zatem nie powinno się stosować do nich wykładni celowościowej, funkcjonalnej lub aksjologicznej w opozycji do wykładni językowej, jeżeli ta ostatnia prowadzi do jednoznacznych rezultatów interpretacyjnych, a tym samym nie można ich poddawać ani wykładni rozszerzającej, ani zwężającej, modyfikującej wyczerpująco i kazuistycznie określone przez ustawodawcę uprawnienia do świadczeń (tak w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2012 r., I UK 276/11, LEX nr 1157546). Przepis art. 7 ustawy o emeryturach pomostowych wprowadza jednoznaczne wymaganie wykazania przez ubezpieczonego 15-letniego okresu wykonywania pracy w szczególnych warunkach w hutnictwie, wymienionej w załączniku Nr 1 do tej ustawy, w którym w pkt 6 ujęto prace bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców, pieców stalowniczych lub odlewniczych. Nieuprawnione jest stosowanie wykładni rozszerzającej tej regulacji prowadzącej do uznania za tego rodzaju zatrudnienie pracy w charakterze ślusarza remontowego, polegającej na bieżącej konserwacji i remontach pieców, a nie ich obsłudze.

W konsekwencji, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wnioskodawca nie legitymuje się 15-letnim okresem pracy w szczególnych warunkach w hutnictwie, wymienionej w pkt 4-12 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, a tym samym

nie spełnia przesłanek niezbędnych do nabycia prawa do spornego świadczenia emerytalnego przewidzianych w art. 4 i art. 7 tej ustawy.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku wnioskodawca zarzucił: 1) naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1, art. 235 i art. 328 § 2 oraz art. 382 w związku z art. 386 § 1 i 4 k.p.c., przez dokonanie odmiennej, w stosunku do przyjętej przez Sąd Okręgowy, oceny dowodów i ustaleń faktycznych bez zachowania zasady bezpośredniości i pomimo istnienia szczególnych okoliczności wymagających ponowienia i uzupełnienia postępowania dowodowego, nadto bez wskazania dowodów, które pozwoliły na dokonanie odmiennych ustaleń; 2) naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe zastosowanie art. 4 i art. 7 ustawy o emeryturach pomostowych, wyrażające się w uznaniu, że praca wnioskodawcy w okresach od 1 sierpnia 1977 r. do 11 września 1983 r. oraz od 18 marca 1993 r. do 31 maja 2000 r. nie była pracą bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców oraz pieców stalowniczych lub odlewniczych wymienioną w pkt 4-12 załącznika do ustawy o emeryturach pomostowych.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie.

Naruszenia przez Sąd drugiej instancji przepisów postępowania wskazanych w podstawie kasacyjnej określonej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. skarżący upatruje w dokonaniu odmiennej niż Sąd Okręgowy ocenie dowodów i ustaleń faktycznych, bez zachowania zasady bezpośredniości mimo istnienia szczególnych okoliczności wymagających ponowienia i uzupełnienia postępowania dowodowego oraz bez wskazania dowodów pozwalających na dokonanie odmiennych ustaleń w zakresie charakteru prac wykonywanych przez wnioskodawcę w spornych okresach. Tymczasem, wbrew zawartym w skardze kasacyjnej wywodom, Sąd odwoławczy nie zmienił ustaleń Sądu pierwszej instancji co do wykonywania przez skarżącego

w tych okresach prac ślusarza remontowego i ślusarza remontowego urządzeń energetycznych przy bieżącej konserwacji i remontach pieców i urządzeń produkcyjnych stale i bezpośrednio przy stanowiskach określonych w poz. 1-14 zarządzenia Nr 3 Ministra Hutnictwa i Przemysłu Maszynowego z dnia 30 marca 1985 r. (prawidłowo: dział I, poz. 15 wykazu nr 2 stanowiącego załącznik do tego zarządzenia; Dz.Urz. Ministra Gospodarki Nr 1, poz. 1 ze zmianą wprowadzoną zarządzeniem Nr 48 z dnia 10 maja 1989 r., dalej: „zarządzenie z dnia 30 marca 1985 r.”), a jedynie dokonał odmiennej kwalifikacji prawnej co do możliwości ich zaliczenia do prac bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców oraz pieców stalowniczych lub odlewniczych, o których to pracach mowa w pkt 6 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Przy dokonywaniu tej kwalifikacji nie mają istotnego znaczenia podnoszone przez skarżącego okoliczności, że „remonty to nic innego jak powinność utrzymywania wielkich pieców w ciągłym ruchu i pracy” oraz że „aby mogli pracować wytapiacz surówki, operator wsadzarki, rozlewacz stali (...) w tym samym czasie musiał wykonywać bezpośrednio przy piecu czynności pozwalające na utrzymanie tego pieca w ruchu, w tym doprowadzenia chłodziwa, gazu, powietrza, energii elektrycznej”, ale decydujące znaczenie ma ocena, czy czynności te stanowią prace bezpośrednio przy obsłudze tych pieców w rozumieniu aktualnie obowiązujących przepisów ustawy o emeryturach pomostowych. Skarżący wywodzi, że ocena ta nie mogła być dokonana przez Sąd drugiej instancji samodzielnie z uwagi na brak wystarczającej wiedzy specjalistycznej w tym zakresie, jednakże nie stawia koniecznego w tej sytuacji zarzutu naruszenia przez Sąd odwoławczy art. 278 § 1 lub art. 232 zdanie drugie k.p.c. Ponadto, w ocenie Sądu Najwyższego, kwalifikacja wykonywanych przez skarżącego czynności przy bieżącej konserwacji i remontach pieców i urządzeń produkcyjnych bezpośrednio przy stanowiskach, na których wykonywane były prace polegające na obsłudze tych pieców i urządzeń nie wymagała wiadomości specjalnych z dziedziny hutnictwa i charakteru prac wykonywanych w tej gałęzi przemysłu.

W pierwszym rzędzie należy mieć na uwadze, że ustawa o emeryturach pomostowych zastąpiła przepisy ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm., dalej: „ustawa emerytalna”), określające zasady

przyznawania emerytur w niższym wieku pracownikom zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nowymi regulacjami określającymi zasady nabywania wcześniejszych emerytur z tytułu tego rodzaju pracy. Ustawa o emeryturach pomostowych ma charakter przejściowy, ograniczając prawo do uzyskania świadczenia do osób urodzonych po dniu 31 stycznia 1948 r., które prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze rozpoczęły przed dniem 1 stycznia 1999 r. Celem tej ustawy jest ograniczenie kręgu uprawnionych do emerytury z powodu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze do mniejszej liczby sytuacji uzasadnionych rzeczywistą koniecznością przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w których oczekiwania osób, które rozpoczęły wykonywanie takiej pracy na starych zasadach na wcześniejsze przejście na emeryturę powinny zostać zaspokojone (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2012 r., II UK 164/11, OSNP 2013 nr 5-6, poz. 62 i z dnia 4 września 2012 r., I UK 164/12, LEX nr 1284720, uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2010 r., K 17/09, OTK-A 2010 nr 3, poz. 21 oraz uzasadnienie projektu ustawy, Sejm RP VI kadencji, nr druku 1070).

Wskazany cel ustawy o emeryturach pomostowych realizują przepisy określające warunki nabycia prawa do przewidzianego w niej świadczenia, w tym art. 7. W myśl tego przepisu, pracownik wykonujący w hutnictwie prace w szczególnych warunkach wymienione w pkt 4-12 załącznika nr 1 do ustawy, który spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1, 4-7 (urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.; ma okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 dla mężczyzn; przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS; po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub pracę o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3; nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy), nabywa prawo do emerytury pomostowej, jeżeli: 1) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat; 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach w hutnictwie wymienionej w pkt 4-12 załącznika nr 1 do ustawy, wynoszący co najmniej 15 lat; 3) lekarz medycyny wydał orzeczenie o niezdolności do

wykonywania prac w szczególnych warunkach wymienionych w pkt 4-12 załącznika nr 1 do ustawy. Wynika z tego, że o ile przy nabywaniu prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 4 ustawy (przy spełnieniu warunku osiągnięcia wieku co najmniej 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn) uwzględnieniu podlegają przypadające przed dniem 1 stycznia 2009 r. okresy pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy emerytalnej, to przy nabywaniu prawa do świadczenia pomostowego w wieku niższym o 5 lat na podstawie art. 7 ustawy o emeryturach pomostowych, konieczne jest spełnienie przesłanki zakwalifikowania tej pracy jako szczególnej w rozumieniu art. 3 ust. 1, wymienionej w pkt 4-12 załącznika nr 1 do tej ustawy. Innymi słowy, przy nabywaniu prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 7 ustawy uwzględnieniu podlegają tylko te dotychczasowe (przypadające przed dniem 1 stycznia 2009 r.) okresy pracy w szczególnych warunkach, które mogą być tak zakwalifikowane w rozumieniu aktualnie obowiązujących przepisów ustawy o emeryturach pomostowych.

Przedmiotem sporu w sprawie, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna, jest spełnienie przez skarżącego wymagania legitymowania się 15-letnim okresem wykonywania wymienionych w pkt 6 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych prac bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców oraz pieców stalowniczych lub odlewniczych. W ocenie Sądu Apelacyjnego, charakter wykonywanych przez skarżącego czynności nie pozwala na ich zakwalifikowanie do tego rodzaju prac, uprawniających do emerytury pomostowej na podstawie art. 7 ustawy o emeryturach pomostowych. Skarżący prezentuje stanowisko, że skoro sporne okresy jego pracy w szczególnych warunkach na stanowiskach ślusarza remontowego i ślusarza remontowego urządzeń energetycznych zostały zakwalifikowane przez pracodawcę jako prace przy bieżącej konserwacji i remontach pieców i urządzeń produkcyjnych pracowników stale i bezpośrednio zatrudnionych przy stanowiskach określonych w poz. 1-14, objęte działem III, poz. 15 wykazu B stanowiącego załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej: „rozporządzenie”) oraz załącznikiem do zarządzenia z dnia 30 marca 1985 r., to powinny one być zaliczone do okresów, od których uzależnione jest

prawo do emerytury pomostowej. Założenie skarżącego jest błędne z dwóch względów. Po pierwsze, o czym wyżej była mowa, przy nabywaniu prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 7 ustawy, ustawodawca odstąpił od wydanych na podstawie przepisów rozporządzenia wykazów stanowisk pracy, na których wykonywane były prace w szczególnych warunkach uprawniające do emerytury na podstawie art. 32 ustawy emerytalnej. Po drugie, dział III stanowiącego załącznik do rozporządzenia wykazu B zawiera jedynie 13 pozycji i nie obejmuje „pracowników bieżącej konserwacji i remontów pieców i urządzeń produkcyjnych stale i bezpośrednio zatrudnionych przy stanowiskach określonych w poz. 1-14”. Prace te zostały natomiast dodane pod poz. 15 działu I załącznika nr 2 do zarządzenia resortowego z dnia 30 marca 1985 r. (zawierającego wykaz stanowisk pracy, na których wykonywane były prace wymienione w dziale III wykazu B rozporządzenia), na podstawie zmiany wprowadzonej zarządzeniem Nr 48 z dnia 10 maja 1989 r. W wyroku z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05 (OSNP 2006 nr 19-20, poz. 306) Sąd Najwyższy uznał, że zarządzenie zmieniające z dnia 10 maja 1989 r. - określając resortowy wykaz stanowisk pracy niezgodnie z załącznikiem do rozporządzenia - wykroczyło poza upoważnienie ustawowe zastrzeżone wyłącznie dla Rady Ministrów i nie rodziło skutków przy nabywaniu prawa do emerytury na podstawie art. 32 ustawy emerytalnej (por. także wyrok z dnia 23 lutego 2010 r., II UK 188/09, LEX nr 590237).

Należy podzielić ocenę Sądu drugiej instancji, że również w aktualnym stanie prawnym prace w hutnictwie polegające na bieżącej konserwacji i remontach pieców i urządzeń produkcyjnych nie są pracami bezpośrednio przy obsłudze wielkich pieców oraz pieców stalowniczych lub odlewniczych, wymienionymi w pkt 6 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych. Odwołanie się przez ustawodawcę nie do prac przy obsłudze wskazanych pieców lub do prac związanych z ich obsługą, ale do prac bezpośrednio przy takiej obsłudze wskazuje, że pkt 6 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych obejmuje prace wykonywane bezpośrednio w procesie produkcji, a nie wszystkie czynności składające się na ostateczny rezultat całego procesu produkcyjnego, choćby pozostawały z nim w ścisłym związku. Do tych ostatnich niewątpliwie należą prace konserwacyjno-remontowe, które co prawda polegają na utrzymywaniu pieców

hutniczych w sprawności i ruchu, ale nie na ich bezpośrednim obsłudze, a właśnie z tą bezpośrednią obsługą ustawodawca łączy stałe występowanie szczególnie uciążliwych czynników ryzyka określonych w art. 3 ust. 1 i 2, uprawniające do emerytury pomostowej na podstawie art. 7 ustawy.

Z powyższych względów skarga kasacyjna podlega oddaleniu z mocy art. 398¹⁴ k.p.c.